

UČEBNÍ KNÍHY PRO KATOLICKÉ LUDOVÉ ŠKOLY

USTAVOVEDA

PRO V. A VI. TŘEDU KATOLICKÝCH ŠKOL

DĚLNÁ VÝBĚH NAD DOSTOJNEJŠÍHO ŠKOLNÍ BISKUPSKÉHO
HOVĚZENÍ NÁROVNÝCH ZÁKONŮ

ČÍSLO

MARTIN HAMOR

BUDAPEST

V DÁLNE SPOLEK SV. STEFANA

1902

Cena 20 fillior.

A Szent-István-Társulat könyvkiadóhivatalában

Budapest, VIII., Szentkirályi-utca 28b.

megjelent és a katolikus iskolák számára előírt s azok használatára engedélyezett tankönyvek.

Magyar nyelven.

a) Hittani könyvek.

Esztergomi elemi katekizmus	-----	18 fill.
kis	"-----	36 "
Egri elemi katekizmus	-----	12 "
kis	"-----	32 "
Róder Alajos. Biblia kisebb gyermekek számára	-----	42 "
" középkoru " " "	-----	56 "
" nagyobb " " " kor.	-----	1.06 "
Gerely József. Kis képes biblia. I/II. oszt. számára	-----	50 "
" " " III/V. " " "	-----	80 "
— Római kath. szertartástan. Kis kiadás. Népiskolák számára, képekkel	-----	56 "
A ker. katolikus Egyház szertartásainak magyarázata a Veszprém-egyházm. népiskolák számára	-----	36 "
Németh Gyula. Egyháztörténet	-----	40 "

b) ABC-és könyvek.

Bárány Ignác. ABC-és könyv	-----	20 "
Mócsy-Petrovác-Steinberger. ABC-és könyv (bővebb kiadás 8 iv)	-----	40 "
(kisebb kiadás 5 iv)	-----	24 "
Dreiszigler Ferencz. Uj magyar ABC-és könyv	-----	40 "
Zelliger József. Magyar ABC-és könyv a tótajku róm. kath. népiskolák számára	-----	30 "

c) Olvasókönyvek.

Bárány Ignác. I. olvasókönyv a kath. népisk. I. oszt. számára	-----	20 "
II. " " " II. " "	-----	36 "
III. " " " III. " "	-----	48 "
IV. " " " IV. " "	-----	60 "
V. " " " V/VI. " " kor.	-----	1.28 "
Mócsy-Petrovác-Walter. II. olvasókönyv	-----	48 "
III. " "	-----	60 "
IV. " (fiúiskolák számára)	-----	88 "
IV. " (leányisk. számára)	-----	88 "
V. " (fiúiskolák számára) k.	-----	1.44 "
Zelliger József. Magyar olvasókönyv a tótajku róm. kath. népiskolák második osztálya számára	-----	90 "
Dreiszigler-Számörd-Szokolý és Róvó. Gazdasági és ismétlőiskolák olvasókönyve	-----	kor. 1.— "

d) Fali olvasótáblák, fali egyszerűegy.

Fali táblák a Bárány-féle ABC-és könyvhöz. (24 lap.) Cruda kor.	-----	4.80
— Vászorra huzva, fölragatásra készen	-----	" 24.—

Fali táblák a Mócsy-Petrovác-Schultz-féle ABC-és könyv-	
höz. (24 lap.) Cruda	kor. 4.80
— Vászónra húzva, fölaggatásra készen	« 24.—
Győrffy J. Fali egyszeregy. Cruda 1.20, vászónra felhazva	
léczekkel	« 3.20

e) Olvasó- és tankönyvek osztatlan iskolák számára.

Mócsy-Petrovác-Schultz. Első olvasó- és tankönyv az osztatlan népiskolák III/IV. osztálya számára.	<i>Egyik év</i> 60 fill.
	<i>Másik év</i> 60 «
— — — Második olvasó- és tankönyv az osztatlan népiskolák V/VI. osztálya számára.	<i>Egyik év</i> 80 «
	<i>Másik év</i> 80 «
Ember Károly. Olvasó- és tankönyv osztatlan népiskolák III/VI. osztálya számára	88 «

f) Vegyes tantárgyak.

Győrffy J. Magyarország története népisk. felsőbb oszt. sz.	48 «
Mócsy L. Gazdaságtan fiúisk. számára 40 fill., leányisk. sz.	32 «
Győrffy J. Számтан és mértan gazdasági ismétlő-isk. sz.	80 «

Osztatlan népiskolai tankönyvek:

Győrffy J. Földrajz kötve 20 fill. Történelem kötve 20 fill.	
Természetráajz kötve 20 fill. Természettan és vegytan kötve	20 «
Hámori M. Alkotmánytan kötve	20 «
Bertalan V. Számтан I. füzet (II. oszt.) kötve 20 fill., II. füzet (III. oszt.) kötve 20 fill., III. füzet (IV. oszt.) kötve 20 fill., IV. füzet (V—VI. oszt.) kötve	20 «

Uj naplóivek.

A/1. minta. Fölvételi napló a róm. kath. kisedővódák és menedékházak számára. Beliv 32 rovattal, czimiv 24 rovattal. Ára ivenkint	4 «
A/2. minta. Fölvételi napló a róm. kath. népoktatási tanintézetek számára. Beliv 32 rovattal, czimiv 24 rovattal. Ára ivenkint	4 «
B/1. minta. Mulasztási napló a róm. kath. kisedővódák és gyermekmenedékházak számára. (Egy iv négy gyermek számára szolgál.) Ára ivenkint	4 «
B/2. minta. Elömeneteli és mulasztási napló a róm. kath. népiskolák számára. (Egy iv négy gyermek részére szolgál.) Ára	4 «
Népiskolai bizonyítványok	6 «

Kimerítő tankönyvjegyzékkel, melyben a német, tót stb. nyelven kiadott tankönyvek is föl vannak sorolva, valamint bevezetés céljából mutatóványpéldányokkal kívánatra ingyen és bérmentve szolgálunk.

UČEBNÉ KNIHY PRE KATOLÍCKE ĽUDOVÉ ŠKOLY

V.

ÚSTAVOVEDA

PRE V. A VI. TRIEDU KATOLÍCKYCH ŠKÔL.

DLA NÁVRHU NAJDÔSTOJNEJŠIEHO SBORU BISKUPSKÉHO

A POVÁŽENÍM NAJNOVŠÍCH ZÁKONOV

SPISAL

MARTIN HÁMORI.

BUDAPEŠŤ

VYDANIE SPOLKU SV. ŠTEFANA

1902.

Slovenská pedagogická knižnica	
	Bratislava
Sign.	U
Prír. čis.	175927

H 452. 7(1)(071)-U

ÚVOD.

Človek sám na seba ponechaný nemôže vyžiť, nevládne zodpovedať svojmu, od Boha určenému ustanoveniu tak, ako to božské a ľudské zákony požadujú. Vo vyplňovaní svojho ustanovenia vždy sa *utiskne* na pomoc svojích spoluobčanov, a zas aj on je *povinný* jích vzájomne napomáhať. Malé dieťa samo na seba ponechané by zahynulo; má teda *právo* požadovať, aby ho rodičia, alebo iní ľudia zatial opatrovali, kým samo nevládne k svojmu udržaniu potrebné prostriedky sebe zaopatrí; avšak zas aj ono je *povinné* za prijaté dobrodenia svojím časom odslúžiť; svojích rodičov a dobrodincov milovať a ctíť.

Ústavoveda naučí nás, aké práva máme a aké povinnosti nakladá nám ľudská spoločnosť; bez známosti práv a povinností našich nemôžeme byť verní synovia, ani cirkvy, ani vlasti.

ODSEK I.

1. Rodina. (Család.)

Otec, matka, detky a náhodne s nimi bývajúci starí rodičia spoloču tvoria *rodinu* (család), ku ktorej na čas služby aj sluhovia patria. Rodina je najmenšia spoločnosť ľudská. Hlava rodiny je *otec*, ktorý zápasí a ustáva sa za údy jeho rodiny, zaopatrí jím každodenný chlieb a má starosť o všetko. Pomocnicou otca je *matka*, ktorá hlavne s výchovou dietok a s domácimi prácami je zamestnaná. Detky sú medzi sebou *bratia* a *sestry* (krvní), sú povinní rodičov a seba vo spoločok milovať a ctíť. Dobré dieťa bez réptania plní rozkaz

rodičov a usiluje sa svojou usilovnosťou a dobrým chovaním sa lásku rodičov zaslúžiť.

Sluhovia a slúžky za plat slúžia; zachádzajme s nimi po ľudsky, lebo aj oni sú naši spoluludia; dobre to padá aj jím, keď okrem platu aj dobré slovo počujú od nás. Vážme si jích, lebo oni pomáhajú rodičom našim pri jích prácach.

2. Zákony dedičnosti. (Örökösödési törvények.)

Po zomrelom človeku pozostalý majetok riadne na jeho rodinu prechádza.

Po otcovi majetok dietkam prislúcha, avšak len tak, že matka až do smrti má poriadne zaopatrenie zabezpečené. *Jestli nenie dietok*, vtedy celý *získaný* majetok je v živote pozostalej manželskej stránky, *zdedičený* majetok ale býva prinavrátený rodine zomrelého, v prvom rade rodičom, pokrvným alebo týchto dietkám.

Keď otec zomre a dietky ešte nie sú 24-ročné (plnoleté, nagykoruak), na živote zostala matka je prirodzená a zákonná *poručnica* (gyám) dietok, ona riadi majetok, kým dietky nedosiahnu *plnoletosť*.

Dietkam z cela osyroteným nariadi zákon *poručníka* (gyám). *Ženská pred 24-ročným vekom vtedy stane sa plnoletou, keď sa vydá; muž môže si pýtať plnoletosť*. Ktokoľvek môže ešte za života svojho rozkazovať, nariadiť so svojim majetkom, že jako sa jeho majetok po jeho smrti má rozdeliť, toto ustanovenia menuje sa *závet* alebo *testament* (végrendelet). Rodič môže zo závetu vytvoriť to dieťa, ktoré mu hanbu pripravilo, ktoré jeho lásky je nehodné, avšak len z vážnej príčiny. Dietky a rodičia zomrelého sú tak zvaní *nutní dedičia*; týmto aj v páde poručenia prináleží polovica pozostalého majetku.

Ľuďom na rozume chybným, taktiež na žiadosť rodiny takým, ktorí majetok nerozumne márnia, zákon úradne nariadi *starostu* (gondnok).

ODSEK II.

I. Obec. (A község.)

Ani blízko seba bývajúce rodiny nemôžu osobytne žiť, preto spoja sa a utvoria *obec* (község). Obce vydržujú školy, stavajú kostol, dajú robiť cesty, mosty, slovom mnohé veci vykonávajú, ktoré by jednotlivé rodiny osobytne uskutočniť nevládali. Tie obce, ktorých obyvatelia hlavne roľníctvom sa zaoberajú, menujeme *dedinami* (falu).

K riadeniu obecných záležitostí tiež treba človek, priam tak, jako k rodine, lebo keď každý to robí, čo sa mu líbi, nemôže byť v obci poriadku. So záležitosťami obce zaoberá sa *predstavenstvo* (elöljáróság), ktorého údov tým viac musíme ctíť, ponevác bez platu, často aj so svojou ztratom spravujú obecné záležitosti.

Údovia predstavenstva sú: *rychtár* (bíró), *starorychtár* (törvénybíró), tento v páde potreby je námestník rychtára, potom *prísazní* (esküdtek), *obecní značník* (notár, jegyző), *obecní lekár* a *šyrotný otec* (közgyám).

Sú také malé obce, ktoré zô svojej sily nevládnú tie farchy znášať, ktoré plat značníka, obecného lekára a syrotného otca na nich uvaluje; sú teda prinútené s inými menšími obcami spojiť sa a týchto spoločne sebe voliť. Také obce menujeme *maloobcami* (kis községek). Ktoré obce sami platia oných úradníh; sú *velkoobce* (nagy községek).

Skrze viac malých obcí voleného notára, lekára, syrotného otca menujeme *okresným* notárom, lekárom a syrotným otcem.

Údov predstavenstva, vynímajúc notára a lekára, ktorí doživotne bývajú vyvolení, na tri roky volia obyvatelia obce; *občania*.

Vo spravovaní obecných záležitostí pomáha *obecné zastupiteľstvo* (községi képviselő-testület), ktorého údovia sú dvojaki. Jednu polovicu činia tí, ktorí najviac dane platia, druhú polovicu volí obyvateľstvo zo svojích spoluobčanov. Počet údov zastupiteľstva mení sa dľa počtu obyvateľov. V maloobci nemôže jích byť menej jako 10 a viac nie, jako 20. Vo veľkoobci musí jích byť aspoň 20, ale nie viac, jako 40.

V každej *obecnej* voľbe má účasť každý občan, ktorý 20. rok svojho veku doplnil a po svojom majetku aspoň od dvoch rokoy v obci daň platí,* taktiež každý spolok, sbor a ústav (skrže svojho vodcu), keď v obci daň platí od svojho tamejšieho majetku.* Zastupiteľstvo volí notára, lekára a syrotného otca. Polovicu zastupiteľstva každé tri roky znovu volia.

Zastupiteľstvo stará sa vo svojich poradiach o zaopatrenie obecných záležitostí; jej uzavretia, taktiež rozkazy a ustanovenia vyšších vrchností a zákony predstavenstvo prevádza. Predstavenstvo rozyrhuje štátne a iné dane (porcie, adó), spisuje školské dietky, pokutuje rodičov dietok neporiadne do školy chodiacich, usporaduje vojenské záležitosti, zapisuje pády smrteľné atď.; taktiež dľa návodu zastupiteľstva dohliada na zachovanie obecných budov, na cesty a mosty a stará sa o to, aby bol v obci poriadok a pokoj.

Obec má právo k zapraveniu svojích výdavkov *obecnú daň* (pótadó) sbierať, nad čím zastupiteľstvo rozhodne.

2. Mestské obce. (A városi községek.)

Takú veľkoobec, ktorej obyvatelia z veľkej čiastky sú remeselníci, kupci a úradníci, menujeme *mestskou obcou* alebo zkrátka *mestom* (város). Mestá môžu byť *sriadenej rady* (rendezett tanácsú) alebo *správomocnou vrchnosťou* opatrené mestá (törvényhatósági joggal felruházott városok).

Predstavenstvo mesta sriadenej rady tvoria: *mešťanosta* (polgármester), *radní páni* (tanácsosok), *policajný kapitán* (rendőrkapitány), *hlavný notár* (főjegyző), *podnotárovia* (aljegyzők), *hlavný pravotár* (főügyész), *podpravotár* (alügyész), *prisediaci syrotnej stolice* (árvaszéki ülnökök), *účtovník* (számvévő), *pokladník* (kassír, pénztárnok), *protidozorca* ináč *kontrollór* (ellenőr), *lekár* (orvos), *zememerač* (mérnök), *syrotný otec* (közgyám) a *spravujúci* a *pomocní* úradníci (kezelő és segédhivatalnokok).

Údovia mestskej rady sú: *mešťanosta*, jako predseda, *radní páni*, *policajný kapitán*, *hlavný pravotár*, *hlavný notár*, *účtovník* a *lekári*.

Zastupiteľstvo mesta, tak jako v obciach, polovica z naj-

* Zákon občianský z roku 1886. (Ne, jen ti, eo ttole právo do sménu)

viac dane platiacich, a druhá polovica z vyvolených údov záleží, polovica volených údov ale o tri roky znôvu býva volená. Zastupiteľstvo mesta nesmie menej údov počítovať jako 48 a vyše 200 tiež nie. Ono volí údov predstavenstva, výmúč kapitána, ktorého župan vymenúva. Z pomiedzi údov predstavenstva bývajú doživotne vyvolení notár, lekár a zememerač, spravujúci a pomocní úradníci, kapitána doživotne vymenúva župan (főispán), zatým ostatných údov na šest rokov volia.

Mestská rada týždenne drží *radnú poradu*, zastupiteľstvo ale mesačne, dľa potreby aj viackrát drží spoločné zasadnutia; tu spravujú záležitosti mesta.

Tak dedinské, jak mestské obce *sami si spravujú svoje záležitosti; majú samosprávu* (önkormányzat).

Každý človek musí medzi občanov niektorej vlastenskej obce patriť, musí mať v niektorej obce vlasti svoje *príslušenstvo* (illetőség). Naraz nikto nemôže mať vo dvoch obciach príslušenstvo; z jednej obce môže prejsť do inej, avšak v opustenej obci musí sa dať vytrieť z radu obyvateľov. Riadne k tej obci prislúcha človek, kde prebýva, medzi tým ale dieťa nasleduje príslušenstvo otca, manželka ale manžela.

3. Stoličné a mestské právomocné vrchnosti.

(A megyei és városi törvényhatóságok.)

Viac *malo- a veľkoobci* pospolu tvoria (ochodzu) (járás) na jež čele stojí *hlavný slúžny* (főszolgabíró). Mestá zriadené rady nepatria do ochodze, jích mešťanosta taký okres činnosti má, jako hlavný slúžny.

Viac ochodzí (a miest zriadené rady) spoločne tvoria *stolicu* (megye), na jež čele stojí (hlavný) *župan*, ktorého Jeho Veličenstvo kráľ vymenúva.

Stolice tvoria *právomocné vrchnosti*, majú *samosprávu*. Každá stolica je na viac ochodzí podelená, tu hlavný slúžny bedlí nad obcami k jeho ochodzi prináležiacimi, on vedie volby, stráži nad pracovaním predstavených, dohliada na poriadok a na zdravotnosť.

Župan bedlí nad právomocnými vrchnosťami, on je námestník krajinskej vlády.

Stoličnú právomocnú vrchnosť spravuje *poverenictvo právomocnej vrchnosti* a stoliční úradníci spravujú stolicu. Jedna polovica poverenictva právomocnej vrchnosti pochádza z občanov najväčšiu daň platiacich (*virilisti*), druhá polovica z kruhu obecenstva vyvolených údov je zostavená; voľba je na šesť rokov platná, avšak jedna polovica z nich po troch rokoch vystúpi a môže byť znovu zvolená. Diplomovaným občanom (pravotárom, lekárom a iným) počítuje sa daň pri zostavení menoslovu virilistov dvojnásobne. Dľa veľkosti stolice nemôže byť údov poverenia právomocnej vrchnosti menej ako 120 a viac než 600.

Stoličné poverenictvo primerane k potrebe vydržiava svoje zasadnutia, v týchto správne ustanovenia (szabályrendelet) tvorí, úradníkov volí, pracovitost' úradníkov preskúma, vypočúva oznamy o stave verejných nariadení, ustanoví rozvrh výdavkov, prezerá účty atď.

Prvý volený úradník stoličnej právomocnej vrchnosti je *podžupan* (alispán), ktorý záležitosti stoličné spravuje a tak poverenictvu právomocnej vrchnosti, jako aj županovi o nich oznamy podáva. Sústrední úradníci ešte sú: *hlavný notár*, *podnotári*, *hlavný pravotár* (stoličný fiškál), *podpravotári*, *predseda syrotnej stolice* a *prisediaci*, *hlavný lekár*, *hlavný pokladník*, *protidozorca* (ellenör), *hlavný účtovník*, *zvierací lekár* a *(iní)*. Vonkajší úradníci sú: *hlavní slúžni* a jim pridení *slúžni* (szolgabírák).

Právomocnou vrchnosťou opatrené mestá neprináležia k stolici, zvláštnu právomocnú vrchnosť tvoria a majú *župana*. Prvý volený úradník je *mešťanosta*, ktorý má rovný kruh účinkovania s podžupanom. Ostatní úradníci sú ti istí jako pri mestách sriadenej rady.

V poverenictve mestskej právomocnej vrchnosti nesmie byť menej údov než 48 a viac od 200; tohoto poverenictva zriadenie a kruh účinkovania je celkom taký, jako v stolici.

V každej právomocnej vrchnosti je *poverenictvo verejnej správy* (közigazgatási bizottság), ktorá má za úlohu bedliť nad účinkovaním všetkých v jej kruhu postavených úradníkov. Údovia tohoto poverenictva sú pod predsedníctvom župana *podžupan* (viceispán), *hlavný pravotár*, *predseda syrotnej stolice* a *hlavný lekár* (v mestách na miesto podžupana mešťanosta), náčelníci štátnych úradov, a síce: *škôldozorca*, *kráľovský pravotár*, *riaditeľ peňažných záležitostí* (pénzügy-

igazgató), *riaditeľ pošty*, *hlava štátnej stavby* a *hospodársky zpravodárca*, okrem týchto 10 mužov z právomocnej vrchnosti na dva roky vyvolených. Toto poverenie mesačne sa zasedá.

Budapešť prestólné hlavné mesto, jak v krajine prvá právomocná vrchnosť, má od ostatnejších niečo rozdielnú ústrojnosť. Nemá župana, lež má *hlavného mešťanostu*, ktorého z troch, skrze kráľa vyznačených mužov poverenie právomocnej vrchnosti volí a kráľ potvrdí. Poverenie právomocnej vrchnosti pozostáva zo 400 údov, polovica je virilistov, avšak tu aj *týchto volia*. Má mešťanostu a dvoch *podmešťanostov*; ostatní úradníci sú takí, jako v iných mestách právomocnou vrchnosťou opatrených. Budapešť je na 10 okresov podelené, na čele každého okresu stojí jeden *predstavený* (elöljáró), viac *notárov* a *prísazných*, ktorí s *okresným výborom* spoločne spravujú záležitosti okresu.

ODSEK III.

1. Uhorský štát. (A magyar állam.)

Okrem našej stolice je ešte mnoho stolíc, ktoré spolu tvoria *uhorskú krajinu*, *uhorský štát*. Uhorská krajina, naša milá vlasť, od tisíc rokov stojí; delíme ju na dve čiastky: prvá čiastka je *materná krajina* (anyaország), pod ktorou rozumieme zvlášte uhorskú krajinu, mesto Fiume s jeho okolím; druhú čiastku tvoria *súdržné krajiny*, Horvátsko a Slavónia (zákonite aj Dalmácia). Materná krajina je podelená na 63 stolíc a na 26 miest právomocnej vrchnosti, teda na 89 právomocných vrchností.

Horvát-Slavonsko tvorí zvláštny priestor a v niektorých zújmoch neodvisle jedná.

V našej milej vlasti okrem uhorského *národu* (nemzet) žijú aj inej materinskej reči obyvatelia, jako: *Nemci*, *Slováci*, *Valachovia* (Románi), *Srbi*, *Ruténi* a *Horváti*. Týchto tvoria osobytne *národnosti*, pritom ale sú takí synovia uhorského štátu, jako rodení Uhria. Každý *vlastenec* (honos) je *občan* uhorského štátu, rovné *práva požíva*, má jednaké povinnosti. V obširnejšom smysle *všetci* obyvatelia uhorskej krajiny tvoria *uhorský národ* (magyar nemzet).

Vážnejšie základné zákony krajiny uhorskej, jejtých múdrosti môžeme zvlášte ďakovať (pripísať), že Uhorsko aj dnes jestvuje, sú nasledujúce:

1. *Krvosmluva* (Vérszerződés). Na základe tohoto zákona panovali potomci Árpáda až do vymretia jeho rodiny, tento zákon zabezpečil národu právo slobodného volenia kráľa.

2. *Zlatá bulla* (aranybulla). (1222.) Tento zákon II. Andráša do 1848-ho roku trval. Práva a povinnosti zemanstva v tomto zákone boli najsamprv spísané.

Tieto dva zákony sú dnes len dejepisnej (historičnej) ceny, lebo rod Árpáda vymrel, práva slobodného volenia kráľa samovoľne sa národ zrieknul (1687.), zákony z roku 1848-ho zničili zvláštne výhody zemanstva, tak staly sa zásady zlatej bully zbytočnými.

Zákony aj dnes platné sú nasledujúce:

Pragmatická sankcia (A pragm. sanctio, 1723.), s jednej strany ospravedlňuje dedičenie uhorskej koruny, s druhej strany ale zabezpečuje starodávnu ústavu krajiny. Hlavné jej zásady sú toto:

a) Kráľ krajiny uhorskej je vždy z panujúcej Habsburskej rodiny - to arciknieža katolíckeho náboženstva, ktoré je spolu dedičom korunných zemí rakúskych. (Rakúsko len neskôr 1806-ho roku stalo sa cisárstvom).

b) Keby mužské pokolenie panujúcej rodiny Habsburskej vymrelo, trón prejde na ženské pohlavie tejže rodiny.

c) Po vymretí ženského pohlavia habsburského navráti sa národu právo slobodného volenia kráľa.

d) Ponevác uhorská krajina a rakúske dedičné krajiny len jedného panovníka majú, isté záležitosti sú *spoločné* (közös), državu ale menujeme *rakúsko-uhorským mocnárstvom* (monarchiou). Zákony na krajinskóm sneme v rokoch 1700. a 91. prinesené tak znejú, že Uhorsko je samostatná, neodvislá krajina, ktorá v smysle jej ústavy musí byť spravovaná. Vypovedajú aj to, že nový kráľ je povinný po smrti svojho predchodcu za šesť mesiacov s korunou svätého Štefana dať sa korunovať.

Zákony z roku 1848. zotrelý výsady zemanstva, vyriekli *spoločné znášanie tarchy* občanskej, *slobodu reči a tlačenia* a znovu návždy spojili Sedmohradsko (Erdély) s maternou krajinou atď.

XII. zákonný článok (porovnanie) z roku 1867. usporaduje pomer Uhorska k Rakúsku.

Ponevác v Uhorskej krajine, národ s kráľom *utvoruje zákony*, je Uhorsko *ústavná krajina* (alkotmány).

2. Kráľ. (A király.)

Aj rodina, aj obec má svoju hlavu, tým viac je zapotreby, aby bol voľakto, ktorý by celú krajinu riadil a *spravoval* (kormányoz).

V smysle zákona je hlava uhorskej krajiny «*najprvší Uhor*», *kráľ*, ktorý správu krajiny vedie, nariaďuje.

Správa krajiny musí byť dľa istých zákonov vedená; tieto zákony prinášajú *zákonodarcovia* (törvényhözök), aby boli ale zachované, tí sa o to starajú, na ktorých kráľ jednu čiastku svojej moci preniesol preto, aby v jeho mene národ spravovali.

Osoba kráľa je *svätá a neuraziteľná*, kráľa za žiadny jeho účinok nemožno na zodpovednosť fahať. Vojnu odkázať alebo pokoj uzavreť, jedine on je oprávnený; v jeho mene uzavierajú sa smluvy s inými krajinami (kupecké, mýtné smluvy atď.), jedine on udeľuje titule a vyznačenia, taktiež on vymenúva mužov výkonnej moci, ktorí v jeho mene a s poverenia spravujú krajinu, a bedlia nad plnením zákonov.

Názov (titul) uhorského kráľa je: *apoštolsko-kráľovské veličenstvo*; apoštolský názov ešte II. Sylvester pápež udelil svätému Štefanovi kráľovi, keď mu roku 1000. korunu poslal. Ponevác je kráľ uhorský spolu aj cisárom rakúskym, takto ho oslovujeme: *Cisársko- a apoštolsko-kráľovské veličenstvo*.

V ktorej krajine sám panovník (kráľ alebo cisár) vydáva zákony bez vplyvu národa, tam je *samovláda* (absolutizmus), jako v Rusku, v Turecku. V niektorej krajine nemajú kráľa; lež z času na čas sám ľud volí si správcu, ktorý krajinu spravuje. Takáto krajina je *slobodná obec*, ináč republika (köztársaság); takéto sú v Európe Francúzsko a Švajciarsko (Svajcz).

3. Správa krajiny. (Az ország kormányása.)

a) *Zákonodarstvo* (snem krajinský). (A törvényhozás, országgyűlés.)

Za dávnych časov zemanstvo prinášalo zákony na krajinskom sneme. Od roku 1848. ľud volí zákonodarcov; tyto

zvolení zákonodarcovia sú *zástupci* (képviselők). Okrem nich tvoria snem *krajinský* tak menovaní *rodení zákonodarcia*, *hlavné stavy* (velmoži).

Aj *zástupci ľudu*, aj *hlavné stavy* (velmoži) držia svoje *porady* osobytne; spoločne tvoria *krajinský snem*, ktorý má dva domy: *dom zástupcov ľudu* (képviselőház) a *dom veľmožov* (főrendiház).

Účinkovanie snemu krajinského v trojakom smere sa javí: 1. Prinášanie nových alebo premenenie starých zákonov. 2. Určenie ročných výdavkov. 3. Protidozorstvo ministrov.

1. Dom zástupcov ľudu. (A képviselőház.)

Volby. (Választások.)

Krajina je podelená na *volebné okresy* (választókerületek), ktorých volebných okresov občania po jednom volia si *zástupcu* a pošlú ho na *krajinský snem*.

Právomocné vrchnosti väčších miest sú na viac volebných okresov podelené. Budapešť volí 9, Debreczen 3 *zástupcov*, Pozsony, Szeged, Kolozsvár, Kecskemét, Miskolcz a iné po dvoch *zástupcov* posielajú na snem.

Vo volebných okresoch každoročne popíšu mená právo volenia majúci, do popisu vezmú tých, ktorí právo volenia získali a vytrú tých zo starého popisu, ktorí právo volenia utratili.

Do stáleho menoslovía voličov býva prijatý každý občan uhorského štátu, ktorý 20-tý rok svojho veku doplnil, jestli je samostatný človek, nestojí ani pod otcovskou vládou, ani pod dozorstvom syrotného otca, není zjednaný za sluhu a jestli aspoň tolko dane platí, koľko zákon požaduje. Právo volenia majú bez ohľadu na daň, údovia uhorskej Akademie vied, lekári, pravotári, kňazia, učbári, učítelia, merníci, slovom diplomom opatrení, vedecký vzdelaní mužovia.

Za *zástupcu ľudu* len ten môže byť zvolený, kto minul 24 rokov a sám je tiež volič, čili ten, kto je do menoslovía daktorého volebného okresu prijatý. Uhorskú reč nevediaci človek nemôže byť zvolený.

Volba *zástupcov* vydržiava sa v stredíšti okresu v čase vopred ustanovenom, kde každý volič má právo pred výborom tam súcim predstaviť sa a na toho hlasovať, na koho sa

jemu ľubi. Voľbu vedie *volebný predseda*, jehožto nariadenia v záujme bezpečnosti a poriadku každý musí v úcte držať.

Do miestnosti volebnej s palicou alebo so zbraňou prísť, voličov strašiť, jím sa hroziť, jích sľubom alebo peniazmi na to vábiť, aby na jedného alebo na druhého hlasovali, je neslobodno, a kto tento zákaz prestúpi, toho prísne pokutujú.

Keď je viac pytačov, vtedy ten je vyvolený, ktorý zpolovice zadaných hlasov aspoň o jeden viac získal (na pr. z 800—401). Keď tolko hlasov ani jeden nedostal, drží sa nová voľba, v ktorej tí dvaja berú účasť, ktorí najviac hlasov dostali.

Zvolený zástupca dostane poverujúcu listinu (mandátum), na jehož základe zaujme svoje miesto v dome zástupcov ľudu.

Uhorsko je na 413 volebných okresov podelené, Horvátsko-Slavonsko 40 údov posielala na snem krajinský, teda počet všetkých zástupcov je 453.

Ministri majú v dome zástupcov svoje sediská, kedykoľvek môžu hovoriť; avšak hlasovať len vtedy môžu, keď sú spolu aj zástupcami.

Zástupcov v celej krajine behom desiatich dní musia vyvoliť. Voľba je na 5 rokov platná a uprázdni-li sa miesto ktorého zástupcu, za 30 dní musí byť novým zástupcom vyplnené.

Krajinský snem Jeho Veličenstvo trónovou rečou otvára a po piatich rokoch zatvára. Keď za potrebné uzná, aj prv môže rozoslať zástupcov a môže novú voľbu nariadiť.

Schválení (igazolt) zástupci vyvolia si *predsedu, dvoch podpredsedov, sedem notárov a správcu domu* (háznagy) a potom začnú svoje účinkovanie.

Zákonné návrhy (törvényjavaslat) a ročité výdavky najprv dom zástupcov pojednáva. Tieto obyčajne ministri predkladajú snemu, pri tom ale každý zástupca môže predložiť snemu zákonný návrh.

Predložený návrh najprv v celej jeho rozsiahlosti prečítajú (*prvé čítanie*), každý zástupca môže k nemu prehovoriť (*všeobecná rozhada, általános vita*), potom na to hlasujú, či príjmu návrh na *čiastočné pojednávanie*; keď áno, vtedy ho po jednotlivých odsekoch znovu čítajú (*druhé čítanie*), vtedy môže každý zástupca ku každému odseku pre-

hovorí a na každý odsek osobitne hlasujú (szavaznak). Keď takto ustálili osnovu (szöveg) zákonného návrhu, znovu ho prečítajú (*tretie čítanie*) a hlasujú. Prijatý návrh potom pošlú do domu veľmožov, ktorý ho podobne pojednáva. Keď ho tam s *nezmeňenou osnovou* prijali, vtedy minister-predseda predloží ho Jeho Veličenstvu z ohľadu *zasvätenia* a keď sa to stalo, z návrhu bude *zákon*, ktorý v zbierke zákonov vytláča a ktorý od zasvätenia na pätnásť deň platným sa stáva.

Zástupci snemovní na dobrobyte vlasti pracujú, preto ich zákon vo zvláštnej ochrane súčasťňuje. Za jakýkoľvek účinok, ktorý pod časom svojho zastupiteľského postavenia vykonal, len tak môže byť na otázku fahaný, jestli to snem dovoľí, jestli ho *vydá*. Najpeknejšie právo štátnych občanov je volenie zástupcu snemového, preto vždy s najlepším presvedčením rozdávajme naše hlasy a len na takého človeka, o ktorom vieme, že na dobrobyte vlasti a občanstva vie a chce pracovať.

2. Dom veľmožov. (A förendiház.)

Údovia domu veľmožov sú: Plnoleté arcikniežatá panovníckeho domu, knieža-prímáš krajiny uhorskej, rimsko-grécko-katolícki arcibiskupi a biskupi, pannonhalmánsky (benediktínsky) arcipát, jászovský prépošt, aurániánsky prednosta (prior, perjel), titulárny biskup tinninský; hlavní kniazia východno-gréckej cirkve, traja najstarší superintendenti protestantských cirkví a traja dozorcovia jejích; tí plnoletí uhorskí veľmoži (kniežatá, grófi a baróni), ktorí aspoň 6000 korún ročitej dane platia; hlavní hodnostári krajinskí; skrze Jeho Veličenstvo doživotne vymenovaní 50-ti údovia, konečne 3 vyslanci horvátsko-slavonského snemu, ktorých z pomedzi tých volia, ktorí v smýsle zákona v roku 1885. doneseného ztratili svoje miesto v dome veľmožov.

Predseda a podpredseda domu veľmožov Jeho Veličenstvo kráľ vymenúva. Návrhy zákonov od domu zástupcov prijaté, práve tak pojednáva dom veľmožov, jako dom zástupcov; keď ich prijme, vtedy ich Jeho Veličenstvo zasväťí, keď neprijme, vtedy ich *nazpät pošlú* domu zástupcov.

V dome veľmožov majú sedišta ministri, aj hovoriť môžu, avšak hlasovať len vtedy majú právo, keď sú spolu údovia domu veľmožov,

Súčasne nikto nemôže byť údom oboch domov snemu krajinského.

Kráľ a krajinský snem *spoločne* tvoria zákonodarnú vládu.

b) Ministérium.

Spravovanie krajiny kráľ skrze ministrov prevádza, ktorí sú jeho radcovia. Kráľ napred vymenúva minister-predseda, potom na jeho odporúčanie vymenúva ministrov jednotlivých *odborov* (szak). Ktorékoľvek nariadenie, nakoľko je v záujme uhorskej krajiny prinesené, len vtedy je zákonité, keď ho okrem Jeho Veličenstva jeden minister, alebo celé ministérium podpíše.

Za radu udelenú sú ministri aj kráľovi aj domu zástupcov *zodpovední* a keď protizákonne činili, môžu byť obžalovaní; v takom páde dom veľmožov vynáša súd nad nimi.

Údovia *zodpovedného ministériuma* sú:

1. Minister-predseda.
2. Minister pri osobe Jeho Veličenstva.
3. Minister vnútorných záležitostí.
4. Minister peňažných záležitostí.
5. Minister obchodných záležitostí.
6. Minister náboženstva a výučby.
7. Minister práva.
8. Minister roľníctva.
9. Minister obrany vlasti.
10. Minister horvátsko-slavónsky.

Vo veciach do kruhu jeho pôsobenia prislúchajúcich každý minister slobodne jedná; v záležitostiach celej krajiny sa týkajúcich, alebo v takých, ktoré do kruhu viac ministrov prináležia, *ministerská rada* rozhodne, v ktorej je minister-predseda.

Z poverenia snemu ministri uvedú do života zákony a prevedú jich; s kráľom spolu oni tvoria *výkonnú vládu*.

Vedľa každého ministra je viac úradníkov, ktorí pri vykonávaní záležitostí pomáhajú.

4. Korunovanie. (A korunázás.)

V smysle zákonov len ten môže byť zákonitým kráľom uhorskej krajiny, kto je korunou svätého Štefana korunovo-

vaný a na ústavu krajiny prísahu složí. Obrady korunovania tiež zákon predpisuje.

Po smrti kráľa v čase 6 mesiacov je povinný dedič trónu dať sa pokorunovať. Dedič trónu musí byť zákonného rodu a rímsko-katolíckeho náboženstva.

Korunovanie knieža-prímáš krajiny uhorskej, ostrihomský arcibiskup vykonáva.

Pokračovanie pri korunovaní je nasledovné :

V deň, na korunovanie určený, ide kráľ v sprievode cirkevných a svetských hodnostárov a údov snemovných do chrámu Veľkej Matky Božej v Budínskom hrade (ináč aj Mátyás-templom), tam vo dverách ho knieža-prímáš privíta a ku kráľovskej stoliči vedie. Pod slávnostnou omšou po-maže knieža-prímáš pravé plece, rameno a prsia kráľa s posväteným olejom, potom ho oblečú: dajú na neho *plášť* svätého Štefana, *strevice* atď. a opášu ho *mečom* svätého Štefana, s ktorým v povetrí tri kríže švihne na znak toho, že sväté náboženstvo naše a vlasť našu pred každým nepriateľom obráni.

Medzi epištolou a evanjeliumom vystúpi kráľ na najvyšší schodík oltára, kde klakne a primáš s minister-predsedom položia mu na hlavu korunu svätého Štefana, do pravej ruky dajú mu *kráľovskú palicu* (žezlo), do ľavej ruky ale *krajinské jablko* a tak ozdobeného usadia ho na kráľovský trón. Po svätej omši pred obličajom ľudu vonku složí *ústavnú prísahu* (alkotmányos eskü) na to, že zákony našej vlasti aj on sám zadrží a na tom bude, aby od každého zadržané holy. Osnovu prísahy primáš predpovedá. Po tomto obrade na konci vyjde na jeden kopec, ktorý je so zeme všetkých krajinských stolíc zostavený, toto je *korunovací vršok*; tu s mečom svätého Štefana zatne na štyri strany sveta, na znak toho, že vlasť našu proti s ktorejkoľvek strany príjúcemu nebezpečenstvu obráni.

Dľa starého zvyku aj kráľovnú pokorunujú, avšak jej nie na hlavu, lež len na plece položia korunu svätého Štefana. Korunovanie kráľovnej právne veszprémsky biskup koná, ktorého *kancellárom kráľovny* menujú.

K stráženiu korunovačných šperkov volí snem krajinský dvoch strážcov koruny, krem toho aj ozbrojená stráž stojí pri nich. Truhlu, obsahujúcu korunovacie šperky, len v prítomnosti tých dvoch strážcov koruny a cirkevných a svet-

ských hodnostárov krajiny je dovolené otvoriť, jestli k tomu snem krajinský dá svoje splnomocnenie a toto splnomocnenie Jeho Veličenstvo zasväti.

5. Spoločné záležitosti. (A közös ügyek.)

Delegácia. (Delegáció.)

V smysle pragmatickej sankcie kráľ uhorský je spolu aj cisárom rakúskym, z čoho nasleduje, že v istých záležitostiach spoločne musia pokračovať obe krajiny. Tieto spoločné záležitosti sú *vonkajšie* záujmy a *vojanstvo* a k vydržiavaniu jich potrebné *peňažité* záležitosti. Vedenie vonkajších záležitostí patrí do kruhu ministra *vonkajších záležitostí*, jehožto pomocníci sú *vyslanci* (követ) a *jednatelia* (konzuli). Títo majú za povinnosť nad právami vonká z Uhorska žijúcich uhorských občanov bedliť a ministra o behu a položení vecí v cudzozemsku sa stávajúcich upovedomiť.

Spoločný minister vojanstva spravuje záležitosti vojska spoločného.

Všetky tieto veci každoročne mnoho peňazí stoja; tieto útraty oba štáty spoločne znášajú tak, že zo 100 korún platí Rakúsko 66 a Uhorsko 34 korún. Potrebné peniaze uhorskí a rakúski ministri platia *spoločnému ministrovi peňažných záležitostí*, ktorý potom ta rozdelí peniaze, kde je treba.

Spoloční ministri nedostavujú sa ani pred uhorský, ani pred rakúsky krajinský snem, lež o výsledku svojej práce zvláštnemu poverenictvu, *delegácii* vydávajú účet, ktoré poverenictvo (bizottság) v smysle XII. zákonného článku z roku 1867-ho sriaďujú.

Do delegácie posielajú tak uhorský, jak rakúsky krajinský snem 60—60 údov, ktorí určujú spoločné výdavky, prehľadnú vlnajšiu záverečnú účty a posúdia účinkovanie spoločných ministrov. Delegáti oboch štátov osobitne pojednávajú a jestli nevedia sa usjednotiť, vtedy spojené zasadnutie držia, v ktorom hlasujú. Čo väčšina uzavre, to predložia Jeho Veličenstvu, ktorý to uzavretie zasväti.

Delegácie tiahnu spoločných ministrov na zodpovednosť, jestli čo takého učinili, čo sa so zákonom nesrovnáva. Delegácie ročite vzájomne v Budapešti a vo Viedni zasedajú.

6. O daňkách. (Az adókról.)

V záujme svojích občanov uhorský štát mnohé veci sriadil a aj jích udržuje; tak drží vojsko k obrane krajiny, četníctvo (žandárov) a políciu v záujme poriadku a bezpečnosti, pre výchovu ľudu vydržiava školy, pre opatrovanie nemocných špitále; všetko toto mnoho peňazí koštuje.

K tomu potrebné peniaze z čiastky zo *svojích dôchodkov*, z čiastky z *daní* (porcií) zapravuje.

Štát má dôchodky z *majetkov štátnych* (lesy, bane a hospodárstva), z pošty a telegrafu, z rozličných mýtov, ktoré za tovar z cudzozemska prinesený berie, z mýta mostov, zo štátnych *samopredajov* (sol, tabak), zo štamplov (bélyeg) a z iných prameňov. Čo k zapraveniu výdavkov nedostačuje, to na základe *daní* sbierajú.

Rovné štátne dane rozvrhujú na každého primerane k jeho majetku a dôchodku.

Za niektoré potravné články (víno, pivo, pálenku, mäso, cukor) tiež berie štát daň, táto daň menuje sa *prostredočná* (közvetett), alebo *stovná* (fogyasztási) *daň*. Za to je to daň prostredočná, lebo na pr. od mäsa mäsiar platí daň, ale si ju dotiahne od toho, ktorý mäso kupuje a troví. Teda nie každý, kto 1 klgr. mäsa kúpi, ide k rychtárovi aby daň zaplatil, lež s prostredkovaním mäsiara platí ju.

Mnohokrát ťažko nám padá platenie daní, avšak nemieme nikdy zabudnúť, že za to zo stránky štátu mnohé dobrodenia požívame.

ODSEK IV.

1. O vlastenských sudcovských úradoch.

(A hazai biróságokról.)

Často sa stáva, že údovia rodiny nevedia sa podeliť s dedictvom, že dlžník lebo nenie vstave alebo nechce veriteľovi platiť atď. V takýchto pádoch, kto myslí, že krivdu utrpel, nemôže sám usporiadať svoju vec, lež povinný je

sudcovskému úradu predložiť svoju žalobu; tento preskúma kto má pravdu a dľa toho súdi. Takéto pravoty sú *pravoty občianske* (polgári pör), sudcovstvo, ktoré v takýchto pravotách súdi, je *občianske sudcovstvo* (polgári bíróság). V občianskych pravotách sudcovstvo len vtedy súdi, keď kto žaluje (žalobník, felperes). Ten, koho žalujú, je ~~alperes~~ (alperes). Útraty občianskej pravoty riadne ten platí, ktorý pravotu ztratil.

Kto cudzí majetok ukradne, kto proti životu svojích spoluľudí brojí, statočnosť svojho blížneho uráža alebo mu na cti utrháva atď., ten *hriech* zpácha, slušno teda, aby za to trest utrpel. Takéto záležitosti patria pred *trestajúci sudcovský úrad* (büntető bíróság), ktorý v páde oznámenia bezplatne koná a hriešnika potresce.

Začiatok pravoty len pred ustanoveným sudcovským úradom môže sa stať, tieto úrady menujeme *sudcovstvami prvého stupňa* (első folyamodásu bíróságok). Po týchto nasledujú *sudcovstvá druhého a tretieho stupňa*, pred ktoré vtedy dostáva sa pravota, keď so súdom nižšieho sudcovstva nie sme spokojní (odvolávanie sa, appelovanie, fölebbezés).

Proti dvom jednakým úsudkom nenie appeláty.

a) Sudcovské úrady prvého stupňa.

(Az első folyamodású bíróságok.)

V menších občianskych pravotách, keď požiadavok nečiní vyšše 40 korún, aj obecné predstavenstvo môže súd vyniesť.

Sudcovstvá *kráľovské prvého stupňa* sú *okresné sudcovstvá* (járásbíróság) a *súdne stolice* (törvényszékek).

V pravotách, v ktorých nenie požiadavok 1000 korún prevyšujúci a v menších trestných pravotách (ľahké telesné uráženie, zneuctenie atď.) v prvom stupni okresný sudca súdi. Väčšie občianske pravoty a trestné pravoty pred kráľovskú súdnu stolicu patria.

Tak okresných sudcov, jako sudcov súdnej stolice kráľ vymenúva. Kráľovskí sudcovia v mene Jeho Veličenstva, kráľa prinášajú svoje súdy.

Keď proti súdu nestáva sa odvolanie (fölebbezés), súd

hneď je *právoplatný* a *môže byť prevedený* (jogérvényes és végrehajtható). Proti právoplatnému súdu nenie viac apeláty, nanajvýš obnovenie pravoty možno prosiť.

Vedľa kráľovských súdnych stolíc je vdelený *kráľovský pravotár* (királyi ügyész), ktorý v pádoch *zločinu* žalobu zdvíha a stará sa o prevedenie súdu, preto stoja žaláre pod jeho hlavným dozorstvom.

V istých veciach súdia k súdnym stoliciam pripojené **stolice prisahaných** (esküdtszékek), ktoré vypovedajú či je obžalovaný v tej veci vinovatý, v ktorej ho obviňujú, alebo nie; keď stolica sprisahaných uzná vinovatosť, vtedy odsúdia obžalovaného, jestli ale odporuje, vtedy ho musia prepustiť. Trest súdna stolica vymeriava.

Údom zprisahaného sudcovstva môže byť bársktorý uhorský vlastenec, ktorý 26-ročný vek dosiahol a uhorskou rečou v písme a slove vládne, keď: 1. aspoň 20 korún ročitej dane pláti alebo má tomu zodpovedajúcej hodnoty majetok; 2. každý verejný úradník, kňaz, učbár, učiteľ, merač atď., ktorý vyššie alebo odborné školy odbavil.

Údom stolice zprisahaných nemôže byť:

1. Minister, župan, v skutočnej službe stojaci vojak, financ, nádenník a sluha.

2. Kto pre zločin právoplatným súdom bol do žalára odsúdený.

3. Kto na ztratenie úradu alebo na ztratenie politických práv je odsúdený, zakiaľ trest trvá.

4. Proti komu trestné vyšetrovanie je v behu.

5. Kto majetne upadol (csőd), pod dozorstvom stojí alebo je máloletý.

6. Ktorý je pre telesné alebo duševné chyby k vykonávaniu povinností prisazného nesúci.

Tých, bez ktorých sa v úradoch nemôžu zaobísť alebo ktorých zamestknávanie k jejích miestu viaže, jako aj vyššie 70-ročných údov od služby prisazníckej súdna stolica môže *oslobodiť*.

Pred prisazné sudcovstvo patria nasledujúce zločiny:

1. *Zločin urážky Jeho Veličenstva*. Kto proti životu a telesnej neporušenosti kráľa brojí, ten spácha tento zločin. (Felségsértés).

2. *Obrázanie kráľa* (slovom).

3. *Zrada vlasti*. Kto sa s nepriateľom spojí, dôležité

krajinské tajomstvá zapredá, kto neporušiteľnosti priestoru krajiny je nebezpečný, upáda do zločinu zrady.

4. *Zbúrenie* (lázasás). Kto proti zákonnitému poriadku, proti niektorej občianskej triede, národnosti, náboženskému shromaždeniu hromadne (csoportosan) so zbrojou povstane, je burič (lázasó).

5. *Niektorý výstupok tlače* (sajtóvétség).

V týchto spomenutých pádoch len tie zprisahané sudcovstvá môžu súdiť, ktoré v sídelnom meste kráľovskej súdnej stolice bývajú.

Ktorékoľvek zprisahané sudcovstvo môže súdiť v nasledujúcich pádoch zločinstva :

6. *Zločin proti osobnej slobode.*

7. *Mordárstvo.*

8. *Schválna vražda.*

9. *Vyloženie alebo zanechanie.*

10. *Smrť zapríčiniťšie telesné urazenie.*

11. *Zločin proti obecnej zdravotnosti.*

12. *Násilné odvedenie dieťaťa.*

13. *Urazenie osobnej slobody.*

14. *Lúpež* (rablás).

15. *Podpalačstvo* (gyujtogatás).

16. *Zúmyselné zapríčinenie pôvodne.*

17. *Kazenie lodí, železníc a ďalekopisov.*

18. *Uplácanie.*

Aby bol obžalovaný za vinného uznaný, k tomu aspoň 8 hlasov potrebné.

Proti súdu stolice zprisahaných možno *žalobu* znivodenia zadať, ktorá sa má *kráľovskej kúrii* predložiť.

b) **Sudcovstva druhého stupňa.**

(A másodfolyamodású bíróságok.)

Proti tým súdom okresného sudcu a súdnej stolice, ktoré nepatria pred stolicu zprisahaných možno appelovať, keď nenachádzame súd zodpovedným. Appeláta príjde ku *kráľovskej tabuli*, ktorá súd prvého stupňa lebo schváli alebo umierni, v daktorom páde zotre alebo zničí; keď súd prvého stupňa sudcovstva bol nepravidelný, vtedy nové pojednávanie nariadi.

Kráľovská tabula je: v Budapešti, v Košiciach, Prešporoku, v Rábe (Győr), v Pätikostoloch (Pécs) v Segedíne, v Temešvári, vo Veľkom Várade, v Debrecíne, v Koložváre a Marosvásárhelyi.

c) Sudcovstvo tretieho stupňa.

(A harmadfolyamodású biróság.)

Sudcovstvo tretieho stupňa je *kráľovská kúria* v Budapešti, ktorej súd je právoplatný. V páde na smrť znejúcich súdov je obyčaj Jeho Veličenstvo o milosť prosiť, ktorý lebo dá milosť odsúdenému alebo ponechá slobodný beh zákonu.

Proti súdu stolice zprisahaých žaloba *zničenia* len ku kráľovskej kúrii ide, ktorú žalobu lebo odvrhne alebo súd schváli, alebo prijme ju a vtedy súd zničí, nové pojednávanie nariadi.

K pomoci v zákone nezbehlým sú pravotári a verejní kráľovskí notári.

Pravotárom (fiškalom) menujeme toho zákonznajúceho muža, ktorý z poverenia svojích stránok jích záujmy pred sudcovstvami obraňuje.

Kráľovskí verejní notári vystavia pred nimi sa doštatveným súkromným stránkam (magánfelek) hodnoverné listiny (okrát), (jako: smluvy, závetý, splnomocnenia atď.). Slepí, čítať a písať nevediaci, nemí, hluchonemí, taktiež niže 18-ročné maloleté osoby len pred kráľovským verejným notárom môžu robiť platný závet. Dobré činíme, keď každú vážnejšiu listinu skrze kráľ. verejného notára dáme vyhotoviť, aby následkom nejakej formálnej chyby nebola napadnutá.

2. Zákony o polnom dozorstve znejúce.

(A mezőrendőrségről szóló törvények.)

V poli ležiaci svoj majetok každý človek môže slobodne užívať medzi medzami zákona. To môže siať do neho, čo chce, svoju lichvu môže tam pást, aj na úhor ho môže ponechať.

Na neohradenom priestore len tak slobodno pást zvieratá domáce, keď je dakto pri nich, ktorý na ne pozoruje, aby na roli súseda škodu neurobili. Na spoločnom alebo na

obecnom pasienku kone, rožný dobytok, ovce a ošipané len vo spoločných stádach slobodno pást. Nikto nenie povinný trpeť, aby na jeho roli iný pásol lichvu alebo tam rastúcu trávu skosil.

Obecné zastupiteľstvo ustanoví to, že na ktorom pasienku koľko kusov lichvy môže sa pustiť, a že jednotlivé druhy zvierat v jakom poriadku majú chodiť jedno za druhým na pasienok. Plat pasienkový od kusa tiež to isté zastupiteľstvo určí.

Keď pozemkový majetok nemá prírodnej hranice (potok, rieka, kopec), vtedy je povinný majiteľ tam znak postaviť. Taký hraničný znak neslobodno preniesť alebo vyzdvihnúť.

Aby boly poľné cesty, o to sa musí predstavenstvo starať, a síce tak, žeby každý mal voľný prístup s vozom ku svojej roli. Prez cudzí pozemkový majetok pešky alebo na voze prechádzať, lebo zvieratá preháňať bez dovolenia majiteľa neslobodno.

Aby sa zamedzilo rozmnožovanie húseníc, povinný je každý hospodár v jeho dvore, zahrade a vinohrade húseničné hniezda a vajička do konca marca pozbierať a spáliť; keďby sa neskôr zjavili, povinný je jích pochytať a zkantriť. Kto zanedbá toto vykonať, ten musí zaplatiť útraty tej práce, ktorú obecné predstavenstvo dalo vykonať na miesto neho:

Tých, ktorí spevavých vtákov kynožia alebo jejích hniezda rozbúrajú, môže vrchnosť na 100 korún pokutovať; lebo spevaví vtáci živia sa húsenicami a škodlivým hmyzom, sú k veľkému úžitku hospodárstvu.

Prísne pokutujú toho, kto v *zakázanom čase* či so zbraňou, či iným spôsobom poľuje a divočinu zkoristí. Výminku činia škodní dravci, ku ktorým počítajú sa vlci, medvede, líšky a divé svine. Na tieto slobodno prez celý rok poľovať; avšak na cudzom pozemku bez dovolenia majiteľa ani na tieto nie.

O vysadenie stromov na plešivých miestach, vo výmeľoch a po krajoch ciest povinná je obec postarať sa a k tomuto účelu musí si 400 kvadrátnych siah priestor obsahujúcu škôlku založiť.

3. Zákon o robotníkoch poľného hospodárstva.

Robotníci poľného hospodárstva sú tí robotníci, ktorí z ohľadu vykonávania istých poľných prác s majiteľom gruntu smluvu uzavreli.

Také poľné práce sú žatva, mlatba atď.

Za poľného robotníka len ten sa môže zjednať, ktorý od predstavenstva obce dostal *robotnícky preukazný lístok* (certifikát) a len takých slobodno do práce prijať.

Smluva vždy musí byť uzavrená pred úradom obce a zreteľne musí byť vypísané: 1. jakú úrodu má robotník sožať alebo mlátiť; 2. na jak veľkom priestore stojí alebo stála úroda; 3. čo je povinný hospodár platiť v peniazoch lebo v plodinách alebo v obojích. Uzavrenú smluvu nesmie ani jedna stránka zrušiť bez prívolenia druhej stránky a zákon prísne stráži nad tým, či obe stránky zadosťučinili svojej povinnosti.

Určenú mzdu alebo chovu liehovým nápojom zameniť je prísne zakázané.

Keď z inej obce pochádzajúci robotník onezdravie, povinný je hospodár jeho za osem dní opatrovať a dať liečiť.

Keďby robotníci prevzatú prácu nechceli vykonať, vtedy môže jích vrchnosť k tomu prinútiť.

Domácich a hospodárskych sluhov bez služobnej knižočky neslobodno prijať a v dome držať.

4. O spolkoch a o slobode tlači.

(Az egyesületekről és a sajtószabadságról.)

Trebárs kto má právo osloviť svojích spoluobčanov, aby sa z ohľadu dosiahnutia nejakého pekného alebo užitočného účelu s ním spojili, *spolok* utvorili. Také spolky musia svoje *základné pravidlá* (alapszabályok), v ktorých musí zrejme byť vyložené, *čo chcú a jakými prostriedkami chcú svoj účel dosiahnuť*, ministromi predložiť a len vtedy môžu začať účinkovať, keď minister tie základné pravidlá schválil.

V záujme nedovoleného účelu sa spoliť neslobodno.

Jestli spolok vo svojom účinkovaní od základných pravidiel sa odchyľ, vrchnosť môže spolok rozpustiť.

Občania štátu môžu aj *ľudové shromaždenia* (népgyűlés)

vydržiavať, ale len vtedy, keď svoj úmysel, miesto a čas vydržiavania ľudového shromaždenia, taktiež predmety pojednávania popredku oznámia vrchnosti a táto shromaždenie držať dovoľí. V takýchto shromaždeniach na dedine berie účasť hlavný slúžny, v meste policajný kapitán a keď sa shromaždenie s protizákonnými veciami zaoberá, alebo sa obávať možno, že prítomní výstupky môžu porobiť, tam prítomný zastupiteľ vrchnosti, môže shromaždenie rozohnať.

Svoje myšlienky každý občan môže cestou tlače slobodne uverejniť, v tom záleží *sloboda tlače* (sajtószabadság). Avšak kto cestou tlače obrazí Jeho Veličenstvo, krajinskú ústavu, zákon, náboženstvo, mravnosť a vrchnosti alebo jednotlivcov potupuje, jím na cti utrha, ťažší hriech spácha, nežli keďby to bol slovom učinil.

Za priestupok tlačový v prvom rade je zodpovedný *pisateľ*, keď by nebol k vynajdeniu, vtedy je zodpovedný redaktor toho časopisu, v ktorom článok bol uverejnený, alebo majiteľ tej tlačiarne, z ktorej článok vyšiel.

V tlačových pravotách súdia stolice zprisahaných v sídelných mestách štrnástich kráľovských tabulí prebývajúce.

5. Sriadenosť záležitostí priemyslu.

(Az iparügy szervezete.)

V našej vlasti každý plnoletý alebo za plnoletého vyhlásený človek — aj muž, aj ženská — slobodne môže sprevádzať ktorýkoľvek priemysel, jestli si k tomu potrebné *dovolenie priemyslu* (iparendedély) zaopatrí.

Keď kto také remeslo chce sprevádzať, ktoré sa musí vyučiť, povinný je osvedčiť sa, že sa to remeslo jako učeň v daktorej dielni vyučil a jako tovaryš v ňom aspoň za dva roky sa cvičil. Takéto remeslo menujeme *k vyučenosti* (k uspôsoblosti) *pútaným priemyslom*.

Hostinec, krčmu, kaviareň otvoriť, so starožitnosťami kupčiť atď. len vtedy slobodno, keď proti prosiacemu policajná vrchnosť nemá námietky; taký obchod menuje sa *k dovoleniu viazaným priemyslom*. Okrem spomenutých sem patria lekárňa, kominárstvo a staviteľstvo, (staviteľ, tesár a murár), ku nímž tiež je potrebná *uspôsobilosť* (vyučenosť). *ale ne knih*

Ohňo-nebezpečné, zdraviu škodné, alebo s veľkým *Kupectvo*
ami ho
v. 5.

hrmotom pracujúce priemyselné usadliská (ipartelepek), jako dielne zápalkové, dielne pušného prachu, glejárne, kožiarnie, drevosklady, železné hámre a iné, len vtedy môžu byť zriadené, keď to vrchnosť dovolí, že na oznámenom mieste ten druh priemyslu môže sa začať. Takéto odvetvia priemyslu sú *k usadlisku viazané odvetvia* a len na tom priestore môžu byť sprevádzané, kam dovoľenie znie.

Za dovoľenie priemyselnícke v Budapešti platí sa 20 korún, v mestách vyše 10.000 obyvateľov počítujúcich 10 korún a v menších obciach 2 koruny.

Na dedinách (v malo- a vo veľkoobciach) *priemyslová vrchnosť prvého stupňa*, od ktorej má sa prosiť dovoľenie priemyslu, je *hlavný slúžny*: v mestách sriadenej rady je *mestská rada*, v Budapešti *okresné predstavenstvo*, v ostatných vládomocnostach (törvényhatóságokban) je *policačný kapitán*.

Priemyselná vrchnosť druhého stupňa pre stolicu a mestá sriadenej rady je *podžupan* (alispán), pre mestské právomocné vrchnosti je *mestská rada*.

Vrchnosť tretieho stupňa priemyslu je minister obchodných záležitostí.

Za *učňa* (inas) len 12 rokov minulého chlapca slobodno prijať. Učeň povinný je počas svojho učnovstva priemyselnú školu (lebo opakujúcu školu) navštevovať. Radno je rodičovi, ktorý svoje dieťa za učňa dá, pred priemyselnou vrchnosťou s majstrom smluvu uzavrieť. *Jestli smluva nebola pred vrchnosťou uzavrená, behom osem dní musí byť vrchnosti predložená.*

Učeň, keď svoje roky vyplnil, býva *prepustený* a stane sa *tovaryšom* (segéd), ktorému dávajú *knižku robotnícku* (munkakönyv). Bez robotníckej knižky tovaryša prijať neslobodno.

Každý priemyselník je *povinný* svojích tovaryšov a učňov *do spolku pomocného nezdravých* dať zapísať. Pokladnica pomocná nezdravých dá liečiť nezdravého remeselníka a peniazmi ho napomáha, aby on a jeho príbuzní núdzu netrpeli.

Na priemyselníkov *priemyselný sbor*, na kupcov *kupcecká komora* dohliada, ktorú remeselníci a kupci sami tvoria.

ODSEK V.

1. Vlastenské cirkvy.

V uhorskej krajine každý štátny občan slobodne môže vyznávať svoje náboženstvo. Jedenkaždý občan môže prináležať ku ktorejkoľvek stránke náboženskej, ktorá neuráža zákony krajinské alebo mravopočestnosť.

V našej vlasti sú *zákonite prijaté* a *uznané* náboženské stránky.

V smysle zákona sme aj cirkevným predstaveným poslušnosť podľní, aj naproti nim máme povinnosti.

Hlava rímsko-katolíckej cirkve v našej vlasti je *arcibiskup ostrihomský, knieža-prímaš Uhorska*. Okrem neho sú ešte traja arcibiskupi uhorskí, asice: *kaločský, egerský a zágrebský* arcibiskup. Každé arcibiskupstvo delí sa na viac *biskupství*, na jejíchž čele biskup stojí; vo vlasti našej je 18 biskupství. Vedľa biskupa je *kapitula*, tejto údovia sú *kanonici*. Biskupské stolice cirkevné (diocéze) sú na *arcidekanstvách* (föesperesség), tieto zas na *poddekanstvách* (alesperesség) podelené, ktoré z viac *cirkevných obcí* záležia.

Hlava v jednej obci bývajúcich rímsko-katolíckych veriacich je *farár* (plebános), on a *veriaci* tvoria *náboženskú obec*. Keď obec malá a samotná nevládne cirkevno-obecné výdavky zapravíť, vtedy sa pripojí k daktorej susednej cirkevnej obci a je tejto *filiálkou*.

Cirkevná obec smie k zapraveniu svojích výdavkov *daň* požadovať od veriacich, a túto daň menujeme *daňou cirkevnou*. Farár dostáva za konanie istých cirkevných povinností okrem riadneho platu istý osobitný plat, na príklad za sobášenie, za pohreb a iné; tieto menujeme *štoldárnymi dôchodkami*.

Biskupi a arcibiskupi nedostávajú plat. Jejích plat pochádza z tých dôchodkov, ktoré státky im od kráľa darované donášajú.

V našej vlasti sú ešte nasledujúce stránky náboženské: a) *výhodní gréci* (nesjednotení alebo staroverci) ináč *srbská cirkev*, hlava tejto cirkve je karlovický arcibiskup-*patriarcha*; delí sa na viac biskupství; b) *východno-grécka románska cirkev*, hlava tejto je veľko-szebenský *metropolita* románsky; c) *luteránska* a d) *kalvínska cirkev*, na jejíchž čele stoja

superintendenti; e) *unitárska cirkev*; f) *spoločnosť židovská nemá spoločnú hlavu, židia len náboženské obce tvoria.*

Občianske zákony nariaďujú, aby *nedele, sviatok sv. Štefana kráľa a prvý sviatočný deň vianočný* (trebárs nepadnú na nedeľu) zasvätené boly, preto každú nie nevyhnutelne potrebnú prácu v tie dni zapovedajú.

Žiadna náboženská stránka nenie povinná sviatky ino-verných zachovávať, avšak to prikazujú občianske zákony, aby sme vo sviatok ktorejkoľvek náboženskej stránky v blízkosti chrámu alebo z príležitosti prôvodov cirkevnej obrady neznepekovoali. Kto sa proti tomuto príkazu prehreší, môže byť na osem dní zavretý.

Tu spomenuté cirkve a náboženské stránky sú zákonite *prijaté*. Nazaréni, baptisti a iné sú len *trpené* stránky náboženské.

2. Výučba ľudu. (A népoktatás.)

Ktorej krajiny ľud je učený, ten je blaženejší a majetnejší, zo svojho majetku viac vládne dať štátu, ktorý navzájom viac dobrodenia môže udeliť svojim občanom. Teda nielen blaho jednotlivcov, lež aj blaho štátu požaduje, aby sa občania čím viac učili.

Rodičov zákon viaže, aby svoje dietky nábožne, dobre vychovávali a vyučiť dali.

Učebné ústavy menujeme *školy*; tieto môžu byť *ľudové, stredné a vysoké školy*.

Ľudové školy sú: *elementárne školy, opakovacie školy, vyššie ľudové a občianske školy a učiteľské pripravovne*. — Stredné školy sú: *gymnázia a reálne školy*. — Vysoké školy sú: *všeučelište* (egyetem), *kňazské semeníšte* (papnevelde) a *právnické akademie*. Okrem týchto sú ešte *odborné školy*, (szakiskolák), také sú: *hospodárske, banícke a lesnícke akademie, kupecké a priemyselnícke školy*.

Školy môžu *vydržiavať* náboženské stránky, obce alebo jednotlivci; kde tieto nezaložily školu, tam je štát povinný školu založiť.

Riaditeľ rimsko-katolíckych škôl je farár náboženskej obce, ktorý z pomedzi veriacich vyvolenou školskou stolicou vedie záležitosti školské, jejíchž uzavretia dekan a biskup odobria.

Školská stolica bedlí nad tým, aby stávanie školské a

ustrojenia školy byly v poriadku, pozoruje na to, aby dietky poriadne chodily do školy a takého rodiča, ktorý svoje dieťa neposiela do školy, u predstavenstva obce oznámi, ktoré potom takého rodiča peňažite pokutuje. Aj učiteľov volí školská stolica *verejným súbehom*.

Pri občianskych školách je *obecná školská stolica*, ktorejžto údovia sú okrem vyvolených všetci v tej patričnej obci pozostávajúcích náboženských stránok duchovní otcovia, trebárs by ani vyvolení neboli.

Súkromnú školu len ten môže otvoriť, kto od ministra výučby k tomu dovolenie dostane a kto, keď sám nenie diplomovaným učiteľom, diplomovaného učiteľa drží k vedeniu jeho školy.

Nad *všetkými* školami na priestore jednej právomocnej vrchnosti účinkujúcimi bedlí *kráľovský škôldozorca*, ktorý má za povinnosť v mene krajinskej vlády strážiť nad tým, aby v škole nebolo nič takého prednášané, čo sa protiví zákonom krajinským, alebo proti čomu jakákoľvek *námietka* by sa mohla predniesť.

V smysle zákona výučby ľudu z roku 1868-ho povinné je každé dieťa od šiesteho roku do dvanásteho do každodennej, zatým až do pätnásteho roku do opakovacej školy chodiť, vyjmúc keď do vyššieho ústavu (do meštanskej ľudovej školy, do gymnáziuma) chodiť.

Všetky školy Uhorska patria pod *nadmanstvo ministra náboženských a učebných záležitostí*.

Dietky, ktoré ešte siesty rok nedosiahly musia chodiť do *opatrovne* (óvoda), jestli doma dostatočnú opateru nepoživajú. (XV. článok zákona z-roku 1891.). Ktorá obec nevládne vydržať opatrovňu, tá môže si zriadiť na čas letnej práce *útočiste dietok* (gyermekmenhely), kde potom dietky prez celý deň sú pod dozorstvom, aby sebe alebo v majetku škodu neučinili. Úloha opatrovne je, dietky 3—6-ročné pod dozorstvom držiať, jích k čistote navykať, a na nevinné hračky detinské a veršíky vyučovať.

3. Povinovatosť obrany vlasti. (A honvédségi kötelezettség.)

Keď vonkajší nepriateľ napadne vlasť, nepýta sa zvlášte od každého, či mu je priateľom, či nepriateľom, aby toho, ktorý sa za nepriateľa vydáva zastrelil, lež pustoší všetko čo

najde. Teda nikto nemôže povedať, že ten, kto vlasti hrozí, nie je jeho nepriateľom, lež každý musí sa zbrane chopiť, aby spojenou silou odrazili nepriateľa.

Za dávna len zemanstvo malo za povinnosť brániť vlasť, za to požívalo tak pekné prednosti (kiváltságok); avšak dnes každý, kto je telesne súci, povinný je vojančiť.

Povinovatosť vojanská začína sa od 1-ho januára toho roku, v ktorom kto 21. rok svojho veku doplní a končí sa s 42. rokom.

Vojsko uhorskej krajiny záleží zo *spoločného vojska, z vojanského námorníctva a z vlastibrancov*. (Spoločné vojsko a námorníctvo prináleží aj k Rakúsku.)

Koho z príležitosti novačenia (ujonczozás) k vojanskej službe za schopného našli a do spoločného vojska vriadili, ten tam za tri roky v skutočnej službe ztrávi, potom do *zásobného* stavu (tartalék) býva na 7 rokov preložený, prez ktorý čas musí v každom druhom roku na zbrojné cvičenie narukovať, aby zachádzanie so zbrojou nezabudnul.

U spoločného vojska teda celých 10 rokov strávi vojak, potom ho na 2 roky k obranstvu vlasti preložia. Keď už pri obranstve vlasti vyslúžil, do 42-ho roku prislúcha k *povstaniu ľudovému* (népfölkelés), potom býva zo sväzku vojska konečne prepustený.

Koho ku obranstvu vlasti vriada, ten tam za 12 rokov zostane a potom prejde k povstaniu ľudovému. U obranstva vlasti trvá služba 2 roky, avšak každý druhý rok musí na 35 dní chodiť na zbrojné cvičenia.

U námorníckeho vojska trvá služba 4 roky; ďalšie zbrojné cvičenia nie sú v obyčaji.

V páde vojny všetkých zásobníkov povolajú do zbroja.

Na miesto vyslúžencov prídu každoročne *nováci* (rekrúti); že koľko novákov voľno vriadí, to určí snem krajinský.

Oní učení jednotlivci, ktorí majú vysvedčenie zrelosti stredných škôl, alebo tomuto rovný diplom, sú len na jedno-ročnú skutočnú službu zaviazaní (*jednoroční dobrovoľníci, egyéves önkéntesek*), po ktorom čase do zásoby bývajú vriadení.

Kto pred novačením uprchne, alebo schválne sám sa pokaličí, aby nesúci bol k vojanskej službe, ten pod prísnu pokutu padá.

Zbabelý je nehodný mena Uhor, kto sa bojí od farchy vojančiny.

Sú-li v zbytočnom počte nováci, tých do náhradnej zásoby položia, za dva mesiace jích vyučia a potom domov prepustia.

Kto má zdedený hospodársky statok, je-li za plnoletého vyhlásený a samostatne vládne svojim majetkom, môže žiadať, aby bol medzi *náhradných zásobníkov* umiestnený.

Od vojenskej služby môžu byť *dočasne* oslobodení a do náhradnej zásoby vriedení nasledujúci :

1. *Jediný syn* práce neschopného otca a ovdovelej matky ; keď nemá syna, vtedy *jediný zať*.

2. *Jediný osirotený vnuk* pracovať nevládajúcich starých rodičov (deda a baby), jestli nemajú syna chlieb vyhľadávajúceho.

3. *Jediný najstarší brat osirotených dietok*.

4. Tí, ktorých *bratia* už u vojska slúžia.

Oslobodiť môže horespomenutých *assentujúca komissia*, keď ale príčina, pre ktorú bol oslobodený, pominie, povinný je vojanskú službu konať. (Keď opatrovaní rodičia alebo starí rodičia zomrú, keď jeden z bratov stane sa práce-schopným, keď v službe stojacích bratov služobný čas prejde).

Kto pre svoje telesné chyby nie je súci na vojenskú službu, toho *konečne oslobodia*, medzi tým ale takéto musia *oslobodujúcu vojenskú daň* (hadmentességi adó) platiť, z ktorých peňazí vo vojne *okypťených* (rokkant) vojakov alebo rodiny padlých vojakov napomáhajú.

ODSEK VI.

1. Zákony zdravotných záležitostí.

a) Záležitosť obecného zdravia.

Užitočným údom štátu len zdravý človek môže byť, lebo nezdravý človek nielen nevyrába, lež hotové miňa.

Účel zákonov zdravotných záležitostí je také nariadenia vydávať, ktoré zachránia zdravie štátnych občanov.

Povinnosť každej rodiny je, aby k nemocnému dieťaťu lekára zavolala a to nie vtedy, keď dieťa už so smrťou zápasí, lež hneď na začiatku nemoce.

Komu vyše 7 rokov staré dieťa zomre a vysvitne, že ho skrže lekára nedal liečiť, toho prísne potrestajú.

Zákonite prenasledujú aj tých, ktorí bez dostatočnej

učenosti s liečením nemocných, s *mastičkárstvom* (kuruzslás) sa zaoberajú, lebo taký človek nielen že nemocného neuzdraví, lež priam oprotivne: v mnohých pádoch zväčšuje neuh, natolko, že kým lekár prevezme nemocného, tomu viac nemožno pomôcť.

Každá, 6000 obyvateľov počítajúca obec povinná je *obecného lekára* držať; viac maloobcí môže sa spojiť a *okresného lekára* sebe vyvolať.

V ktorej rodine je niekto v nákazlivej (fertőzö) nemoci postavený, tá rodina zatiaľ nesmie do školy posilať svoje dietky, zakaiaľ to lekár nedovolí, lebo dietky so sebou nosia kliky nemoci a medzi spolužiakmi nemoc môžu rozplemániť. Také nemoci sú sipanice trojého druhu (biele, čierne a jahňačie), frízle, škarlát, horúčka atď.

V čas nákazlivých nemocí vrchnosť zvláštne poriadky činí, ktoré k nášmu a iných ľudí prospechu prísne musíme zadržat.

Každé dieťa musí v prvom jeho roku *zaštepene byť proti sipaniciam*; kto zanedbá tento príkaz, toho prísne pokutujú. Štepenie v 12-tom roku opakujú. Prv nežli štepenie znali, každoročne tisíce ľudí, dospelí a dietky rovne mreli, ba aj oslepli v bielych a čiernych sipanicích. Tento druh sipanic teraz len veľmi zriedka sa javí a len tí upadnú v túto hrozne boľastnú nemoc, ktorí nie sú zaštepení.

K zachovaniu zdravia je prvá podmienka, aby naše potravné články a nápoje dobré a neporušené boly.

Kto zkazené potravné články predáva (zdochnutého zvierata mäso, potuchnutú masť, zkazené mäso, múku atď.), kto potočnú vodu vhođením zdochliny lebo smetí nepoživateľnou činí, konečne kto poživaniu pripravené nápoje, trebárs len s vodou falšuje, alebo umelecký shotovuje, výstupok spácha a veľmi prísnu peňažitú pokutu utrpí alebo zavrený bude.

Na zdravotu celej krajiny dohliada *krajinská zdravostná rada* a *minister vnútrajších záležitostí*, ktoré cestou právomocných vrchností a obecných predstavenství prevádza svoje nariadenia.

Prvý požiadavok zdravia je čistota, kde čistota panuje, tam zriedka kto onemocnie; avšak keďby sa predsa taký pád udal, nemeškajme radu lekára vyprosiť a nedajme nič na odporúčanie takzvaných domácich liekov a na radu kružedeľníkov (mastičkárov).

b) Zdravotná záležitosť zvierat. (Állategészségügy.)

Uhorská krajina je roľnícky štát a jako taký mnoho lichvy dochováva. Týchto zvierat cena činí mnoho millio- nov. Teda ľahko je pochopiteľné, že vrchnosti aj na zdra- votnosť zvierat veľkú váhu kladú.

Medzi rozným dobytkom *východný lichvopád*, medzi ošípanými *sviňský úpad* zapríčinil nevypočítateľné škody. Preto také osady, v ktorých trebárs len jeden pád sa stal, na istý čas — po úpade na 40 dní — zahájené bývajú, z tej osady ani živé, ani zabitú zvieratá neslobodno vyniesť, ani prez také obce zvieratá preháňať. Z takých krajín, v ktorých taký úpad panuje, neslobodno zvieratá dovážať. Keď sa ktoré zviera podozrivým, nezdravým byť zdá, to vrchnosť dá zabiť, aby tak rozširovanie sa nemóce za- medzila. Jestli zviera tak vykorenené nebolo nezdravé, čo sa pri rozoberaní ukáže, hospodárovi cenu hoväda vyna- hradia.

Ani z inej krajiny k nám, ani v krajine z jednej osady do druhej *bez pôvodného hovädného listu* lichvu preháňať neslobodno.

Pôvodný list hovädný vystavuje obecné predstaven- stvo, v ktorom musí stáť, že obec je slobodná od úpadu. Kto bez pôvodného listu predá lebo kúpi lichvu, kto s fa- lošným listom predá lichvu, konečne kto pôvodný list zfal- šuje, toho prísne pokutujú.

Zdravotná záležitosť lichvy je zoštatnená (államosítva), v krajine na všetky strany sú *zvieratní lekári*; keď nám tre- bárs ktoré hovädo onezdravie, hneď zavolajme lekára, lebo nielen nášemu stádu hrozí nebezpečie, lež aj spoluobčanom naším, ba aj celej krajine môžeme nevyslovnú škodu zaprí- činiť nedbanlivosťou našou.

Upadnuté zvieratá *dráč* (gyepmester) je povinný tak za- kopáť, žeby hnijúca zdochlina nenakázila povetrie; v jedno- tlivých pádoch s dovolením predstavenstva slobodno masť upadlého zvierata na varenie mydla upotřebiť, mäso zdo- chlého zvierata ani jesť, ani sta pokrm predávať lebo daro- vať neslobodno.

2. O pozemkovej (gruntovnej) knihe.

(A telekkönyvek intézménye.)

Domy, domové grundy, role, lúky, vinice, lesy a baňe tvoria *nehnutelný majetok* (ingatlan birtok).

Nehnutelné majetky v celej krajine sú spísané a tú knihu, do ktorej sú naznačené, *gruntovnou knihou* menujeme (telekkönyv).

Gruntovná kniha je pri každej súdnej stolici a vedľa najviacej okresných súdov; *poznámky sú hodnoverné*. Každá poznámka lebo jakékoľvek vytrenie len prostriedkom gruntovníhovej vrchnosti (súdnej stolice lebo okresného súdu) smie a môže byť prevedené.

Gruntovná kniha má tri listy:

Prvý je *list majetku* (list A), obsahuje úplný popis majetku (kde leží? v ktorom úvrati? jak veľká je rozsiahlosť jeho? či je roľa alebo čo iného? atď.).

Druhý je *list vlastnícky* (list B), na tomto to je naznačené, kto je majiteľ a čo je jeho postavenie, kde býva, ďalej to, či roľu kúpil (zač a kedy?) či ju sdedil, alebo s čarou ju získal. Cena nehnuteľnosti je tu vždy vyznamenaná.

Tretí je *list farchy* (list C), na tomto je poznačená na nehnuteľný majetok zdvihnutá požička, daňová zostalosť a iná farcha.

Keď majetok na verejnej dražbe (licitácii) predajú, z prijatých peňazí v prvom rade na farchovom liste vykázané farchy vyplatia a len pozostalá summa ujde sa bývalému majiteľovi.

Keď kto nehnuteľnosť kúpi, vtedy spolu aj všetky farchy prevezme, jestli jích skrz predošlého majiteľa popredku nechal vyplatit a z gruntovnej knihy vytref. Gruntovníhová vrchnosť predpokladá, že vieme to, že je na majetku aj farcha a že sme ho tak (s farchou) kúpili. Preto, keď nehnuteľný majetok kúpime, najprv prehliadnime gruntovnú knihu, aby sme sa nezklamali; lebo neskoršie reklamovanie márne bude.

Kúpený majetok nevyplatíme docela zatiaľ, *kým na naše meno nenie prepísaný v gruntovnej knihe*, lebo zákon len toho uznáva za majiteľa, čie meno na liste B) stojí.

Keď kto peniaze si požičia a má nehnuteľný majetok, vtedy veriteľ požičanú summu môže si dať na nehnuteľný majetok dlžníka intabulovať, t. j. dá ju naznačiť na list C); keď je dlžoba zaplatená, môže si dlžník od veriteľa vysta-

vením vytrenia dovoľením (törlési engedély) vytrenie žiadať, čo potom gruntoknihovná vrchnosť nariadi. Keď my dáme požičku, taký dlžný úpis (obligáciu) požadujeme, v ktorom dovoľenie obsiahneme na to, že si náš požiadavok môžeme dať intabulovať. Malé summy nie je hodno dať intabulovať; lebo útraty môžu byť väčšie, nežli požička.

3. Smluva. Zákony smenkové a úpadné.

(A szerződés. A váltó- és csődtörvények.)

a) Smluva. (Szerződés.)

Keď sa dvaja lebo viac samostatne vládnúcim právom nadaní občania medzi sebou tak usjednotia, že jeden (lebo viac) niečo dá, za čo druhý (lebo viacero) niečo vykoná, toto usjednotenie menuje sa *smluva* (szerződés).

Smluvy môžu byť dľa predmetu kúpo-predajné, prenájomné, pracovné smluvy a iné.

K zavreniu smluvy je každý plnoletý občan oprávnený, jestli nestojí pod dozorstvom. Maloletí tiež nemajú právo smluvu uzavrieť.

V smluve musí byť vykázané, ktoré stránky sa smluvili, kde, kedy a k čomu sa zaviazali. Len vtedy je smluva platná, keď *každá stránka ju prijala*. Vypíšme v smluve spomenuté čísla aj *písmenami* (literami), aby sa nemohlo stať falšovanie. Keď sú v smluve *škrábaniny* (vakarások) alebo *za podpisom učinené a nedokázané náhradné poznámky*, vtedy je smluva neplatná. Smluvu obyčajne v toľkých kusoch vystavia, koľko je smluvných stránok a každý kus podpíšu tak smluvné stránky, jako aj *svedkovia*.

Dôležitejšie smluvy uzavierajme u obecného notára, u pravotára (fiškála) alebo u kráľovského verejného notára.

Dlžný úpis (obligácia) tiež je smluva. Keď my požičiame, dajme si požičku intabulovať na nehnuteľný majetok dlžníka; keď je na náš majetok dlžoba intabulovaná a vyplatili sme ju, vtedy pýtajme si nazpät obligáciu a dajme dlžobu extabulovať (vytref) a potom znivočme obligáciu; lebo keďby sa do cudzích rúk dostala, môže byť pravotená, a trebárs by sme nemuseli po druhýraz platiť, mohla by z toho dlhá, nepríjemná pravota povstať.

b) **Zákony smenkové (smenka.)** (Váltótörvények. Váltó.)

Aj smenka je dlžný úpis, len že smenkovú dlžobu *prí-snejšie a rýchlejšie* vydobývajú. Kto na deň prepadnutia do 12. hodiny poludňajšej svoju dlžobu nesplatil, jeho smenka hneď býva žalovaná a smenkové sudcovstvo za tri dni vydobýva dlžobu spolu aj s útratami.

Smenka len vtedy je pravá smenka, keď je na hotové peniaze vystavená a v osnove smenkou je menovaná, ináč býva len za jednoduchý dlžný úpis považovaná. Na smenke musíme vykázat toho meno, ktorý je podlžný platif, jako meno toho, komu má platif. Vystaviteľ smenky je *vydavateľ* (kibocsátó) aj meno tohoto musí byť naznačené; na smenke musí byť vypísané dátum (deň vydania), taktiež miesto a čas, kde a kedy má byť vyplatená.

Smenky vystaviť a podpísať (váltóképes; smenko-schopný) je oprávnený *každý plnoletý človek*; aj ženská, keď je 24-ročná, môže smenku (vechsel) podpísať.

Smenka môže byť *cudzía smenka* a *vlastná smenka*. Na cudzej smenke osloví prvý človek, *vydavateľ* druhého človeka, *prijímateľa*, aby *tretiemu*, totižto *majiteľovi* na smenke vyloženú summu v určenom čase vyplatil.

Osnova cudzej smenky je nasledujúca :

Budapešť, 1902. 30. mája.

300 korún.

Od dneška za tri mesiace zaplatíte na túto smenku pánu Michalovi Horváthovi, alebo na jeho nariadenie tristo korún

Pánu Ján Kovácsovi

András Nagy.

v Szegede.

Prijímam :

Platné mesto Szeged.

Ján Kovács.

Pri tejto smenke je Ján Kovács prijímateľ, ktorý sa zaväzuje, že majiteľovi Michal Horváthovi v deň prepadnutia smenky 300 korún zaplatí.

Pri *vlastnej smenke* je jedna osoba aj vydavateľ aj prijímateľ, ktorý zaväzuje sa, že majiteľovi v určenom časi istú summu zplatí. — Osnova vlastnej smenky takto znie :

Győr, 1902. 15-ho februára.

500 korún.

Od dneška o tri mesiace zplatím pánu Karol Mészárošovi, lebo na jeho nariadenie päťsto korún.

Platné v meste Győr.

Prijal som :

Michal Bognár.

Na tejto smenke je M. Bognár aj vydavateľ aj prijímateľ v jednej osobe. K. Mészáros je majiteľ.

Smenkovú dlžobu zplatiť prijímateľ je povinný, on je dlžník. Keď je deň prepadnutia smenky nedeľa, v nasledujúci deň môže byť smenka do poludnia vyplatená.

Od šiestich mesiacov na dlhší čas nieto obyčaj smenky vystavovať; kupci obyčajne s trimesačnými smenkami zapravujú svoje podlžnosti. — Za dlžobu smenkovú jestli iné ustálenie nenie, sudcovstvo obyčajne 5% úrokov prisúdi.

Kto bez pravidelného zplnomocnenia meno iného na smenku napíše a smenku do obehu pustí, kto dátum alebo hodnotu smenky preinačí, ten falšovanie smenky spácha, a pokuta jeho môže byť 5-ročný žalár. Falošná smenka je neplatná, taktiež bez hodnoty je smenka nepravidelne vystavená, alebo tá, z ktorej len trebárs jeden kúšтик je zdrapený. Keď smenku dostaneme, pozorujme, aby bola neporušená a takou aj zostala, lebo ináč stane sa neplatnou.

Škrabanie a popravovanie tiež nesmie byť na smenke.

Smenky na prázdne, k tomuto účelu tlačené a kolokované (štemplované) lístky musia byť vystavené. Čím väčšia je summa, tým drahší je kolok smenkový.

Smenku možno sta hotový peniaz použiť; majiteľ môže ju na iného preniesť. Toto prenesenie na zadniu stranu smenky musíme napísať. Keď ku príkladu na zadniu stranu smenky toto je napísané: «Na pána Jozefa Szekereša v Zombori, Michal Horvát v. r.» — toto toľko znamená, že M. Horváth predal smenku Jozefovi, Szekeres tento je majiteľ, ktorému má sa výplatiť dlh peňažitý.

V osnove smenky vypísané «*Na jeho nariadenie*» vzťahuje sa na takéto pády.

Nenie radno podpísať smenku ľahkomyselne, keď ale sme podpísali, vyplafme ju, lebo protest a pravota s mnohými útratami sú spojené.

c) Úpadkové zákony. (Csódtörvények.)

Keď kto viac má dlžoby, než jeho majetok je hoden, vtedy lebo on sám môže proti sebe pýtať úpadok (konkurs), alebo jeho veritelia pýtajú ho. Konkurs v tom záleží, že súdna stolica celý majetok dlžníka shabe (lefoglalja), *poručníka a starostu* vymenuje, tyto potom imanie predajú a po

zťahnutí útrat pozostalú summu medzi veriteľov jejích požiadavkom primerane rozdelia. Keď dlžníkovi podarí sa porovnanie s veriteľmi, ku pr. platenie *odložia*, alebo istú čiastku a požiadavku *odpustia*, vtedy konkurs zastavia.

Toho človeka, o ktorom presvitne, že pre nedbanlivosť, lebo falošne upadnul do konkursu, zákon prísne pokutuje.

Za konkurs z *nedbanlivosti pochádzajúci* ten býva držaný, keď kupec knihy nevedol, za *hriešný*, keď aj vtedy, keď už videl, že konkursu nemôže vyhnúť, ešte nové dlžoby robil, alebo jednu čiastku majetku na iného preniesol, alebo zatajil. Z majetku pod zátvor postaveného niečo vziať, lebo ku škode ostatných veriteľov jedného docela vyplatíť neslobodno.

4. Štátné matriky. (Állami anyakönyvek.)

33. zákonný článok z roku 1894. poveruje občianskych úradníkov s vedením matriky.

Predtým kňaz každého vierovyznania viedol matriku. Do matriky býva zaznačené každé *narodenie, zomretie a sobášenie*.

Sobáš (manželstvo), aby bolo pred štátom platné, musí byť pred občanským vodcom matriky uzavrené. Zákon požaduje, aby manželstvo najprv pred občanským vodcom matriky bolo uzavrené, a len potom slobodno skrz kňaza dať sa sobášif.

Zasvätený zákon musíme v úcte držať, avšak nezameškajme vyprosif aj cirkevné požehnanie, bo sme aj jej synovia a ľudskému nášemu povolaniu len tak učiníme zadosť, keď dľa slov Pána Ježiša dáme čo je božieho Bohu, a čo je kráľovo, kráľovi.

Zakončenie.

Kto chce byť verným synom vlasti a poslušným dietatom cirkve, musí znať zákony svojej vlasti a jích v úcte držať, lebo aj oni sú pôvodu božieho, a skrz cirkev v mene pomazaného kráľa bývajú ohlašované.

Bez zákonov nepoživali by ani jednotlivé rodiny, ani štát potrebné blaho, nebolo by poriadku ani bezpečnosti.

Ctime a vážme si *cirkevných, občanských a vojanských* našich predstavených; oni všetci pracujú na našom dobrobyte a na blahu *vlasti!*

OBSAH.

	Strana
Úvod	3
Odsek I.	
1. Rodina	3
2. Zákony dedičnosti	4
Odsek II.	
1. Obec	5
2. Městské obce	6
3. Stoličné a mestské pravomocné vrchnosti	7
Odsek III.	
1. Uhorský štát	9
2. Král	11
3. Správa krajiny	11
a) Zákonodarstvo (snem krajinský)	11
b) Ministérium	15
4. Korunovanie	15
5. Spoločné záležitosti. Delegácia	17
6. O daňkách	18
Odsek IV.	
1. O vlastenských sudcovských úradoch	18
a) sudcovské úrady prvého stupňa	19
b) sudcovstva druhého stupňa	21
c) sudcovstvo tretieho stupňa	22
2. Zákony o polnom dozorstve znejúce	22
3. Zákon o robotníkoch poľného hospodárstva	24
4. O spolkoch a o slobode tlačí	24
5. Sriadenosť záležitostí priemyslu	25
Odsek V.	
1. Vlastenské cirkvy	27
2. Výučba ľudu	28
3. Povinnosť obrany vlasti	29

Odsek VI.

	Strana
1. Zákony zdravotných záležitostí ...	31
a) záležitosť obecného zdravia ...	31
b) zdravotná záležitosť zvierat ...	33
2. O pozemkovej (gruntovnej) knihe ...	34
3. Smluva. Zákony smenkové a úpadné ...	35
a) Smluva ...	35
b) Zákony smenkové (smenka) ...	36
c) Úpadkové zákony ...	37
4. Štátné matriky ...	38
Zakončenie ...	38

Alkalmi ajándécul legalkalmasabb

ifjúsági iratok és képeskönyvek.

Megjelentek és megrendelhetők a Szent-István-Társulat könyvkiadóhivatalában

(Budapest, VIII. ker., Szentkirályi-utca 28. sz.).

<i>Akantisz V. Japáni mesék.</i> Kötve	kor.	2.40
<i>Anhi A. Falusi gyermekek könyve.</i> Ára kötve	«	—80
<i>Aranka</i> , vagy az alázatosság diadala a kevélység fölött. Kötve	«	1.—
<i>Baján Mihály</i> dr. László főherceg élete és halála. Ára kötve	«	1.20
<i>Büttner Julia.</i> Az édes mostoha. 4 képpel. Ára kötve	«	2.—
<i>Büttner Lina.</i> Testvérek vagyunk. 4 képpel. Ára kötve	«	2.—
— <i>Juliánka.</i> Elbeszélés serdülő leányok sz. 4 képpel. Kötve	«	1.60
<i>Czike Imre.</i> Felhőmesék. Ára kötve	«	1.20
<i>Demény Dezső.</i> Vallásosság és kincsvágy. Ára kötve	«	2.—
<i>Dickens K. Twist Olivér.</i> Ifj. regény. Ára kötve	«	2.—
<i>Dorsey Anna.</i> A lelkiismeret. Amerikai elbeszélés. Ára kötve	«	1.60
<i>Fullerton Georgina.</i> Laurencia. Elbeszélés. Ára kötve	«	2.40
<i>Gruber-Hörl.</i> Martini Gusztáv életrajza. Ára vászonkötésben	«	1.60
<i>Hasznos mulattató.</i> Diszes vászonkötésben	«	1.60
<i>Hasznos olvasmányok az ifjúság számára.</i> Ára kötve	«	2.—
<i>Hattler-Tóth.</i> Virágcsokor a kath. gyermekkertből. Kötve	«	1.60
<i>Ifjúság könyve.</i> Elbeszélések és költemények. Ára kötve	«	2.—
<i>Ifjúsági olvasmányok.</i> Képekkel. Ára kötve	«	2.—
<i>Az ifjúság öröme.</i> Ifjúsági olvasmányok. Öt kötet. Ára félvászonkötésben kötetenkint 1 kor. 60 fill. — Egész vászonkötésben kötetenkint	«	2.40
<i>Karácson Imre.</i> Szent Imre herceg. Élet- és jellemrajz. Kötve	«	1.20
<i>Karácsonyi képeskönyv</i> jó gyermekek számára. Ára kötve	«	2.40
<i>Két fiú története.</i> Ára kötve	«	—50
<i>Kincs István.</i> A testvérek. Ifjúsági elbeszélés. 2 képpel. Kötve	«	—80
— <i>A vadon gyermeke.</i> Ifjúsági elbeszélés. 2 képpel. Kötve	«	—80
<i>Kisfaludy Árpád.</i> Levelek hugomhoz az olvasásról. Ára füzve 1 kor. 20 fill., kötve	«	2.—
<i>Latkóczy Mihály.</i> Magyar szentegyházak regéi. Ára kötve	«	2.40
<i>Levelek az első szentáldozás után.</i> Francziából ford. <i>Stadler Endre.</i> Ára félvászonkötésben 50 fill., egész vászonkötés	«	—80
<i>Lőrincz Gyula</i> dr. <i>A magyar történet századai.</i> Diszes vászonk.	«	1.60
<i>Márta naplója.</i> A női ifjúságnak ajánlva. Kötve	«	2.40
<i>Milleniumi Emlékkönyv.</i> Sok szép képpel. Diszes vászonkötés	«	1.60
<i>Pap bácsi.</i> <i>Miklós ország.</i> Verses elbeszélés jó gyermekek számára. Ára	«	1.20
— <i>Karácsonyi aranykönyv.</i> Ára színes egész vászonkötésben	«	4.—
<i>Pintér Kálmán.</i> Irodalmunk a Milleniumig. Ára kötve	«	1.60
— <i>Magyar drámai mesék.</i> Angol félvászonkötésben	«	2.—
<i>Pokorny Emánuel.</i> Színjátékok ifjúsági színpadra. I. kötet. (Tartalma: Vértanu-család. — Morus Tamás.) Ára kötve	«	1.60

<i>Pokorny Emánuel. Szinjátékok. II. kötet. (Tartalma: A padlás-szobában. — Az örökség. — Inkognitó. — Az igazgató úr. — A fogadás.)</i>	Ára kötve	kor. 1.60
<i>Prónai Antal. Kis barátainak. Versek, történetek. Kötve</i>		« 1.60
<i>Rolfus-Ploskál. Beppo, a lazzaroni fiú. Nápolyi elbeszélés.</i>	Ára vászonkötésben	« 1.60
<i>Seeburg József. Egyiptomi József. A mi kedves Üdvöztőnk Jézus Krisztusnak megragadó előképe.</i>	Ára kötve	« 2.40
<i>Sötét napok. A három árva. Elbeszélések.</i>	Ára kötve	« 1.60
<i>Szabad órákra. A kath. ifjuság számára.</i>	Ára kötve	« 2.—
<i>Szabó Imre. A falu őrangyala.</i>	Ára kötve	« 1.40
<i>A száműzött leánya.</i>	Füzve	« —.40
<i>Számord Ignác. Kicsinyek áhitata.</i>	Ára egész vászonkötésb.	« 2.—
<i>Sziklay János. A torony története. Kincs István. Gonosz idők.</i>	Két elbeszélés. Kötve	« 1.60
<i>Sziklay J. Tisztító tűzön át. Ifjusági regény.</i>	Ára kötve	« 2.20
<i>Tanulságos olvasmányok az ifjuság számára. Képek.</i>	kötv.	« 1.60
<i>Vaszary Kolos. A várnai csata.</i>	Füzve	« 1.—
<i>Wiseman. Öröklámpa.</i>	Félvászonköt. 50 fill., egész vászonköt.	« —.80

Ifjusági imakönyvek.

<i>Dreher Tivadar dr. Gyónási könyvecske kath. gyermekek számára.</i>	Ára kötve	« —.36
— <i>Jézus és a jó gyermek. Oktatókönyv serdülő gyermekek számára.</i>	Kötve	« 1.20
<i>Tárkányi Béla. Lelki Manna. Imádságos- és Énekeskönyv a kath. ifjuság számára. XXXIV. kiad. Diszkrétben</i>		« 1.60
— <i>Vászonkötésben színes nyomással</i>		« 1.—
— <i>Vászonkötésben fekete nyomással</i>		« —.70
— <i>Lelki Manna. Bogisich Mihály hangjegyeivel. Ára vászonkötésben 1 kor., fekete bőrkötés 2 kor., chagrinbőrkötés</i>		« 2.60
— <i>Kis Lelki Manna. Énekeskönyv a legkisebb tanulók számára. Kivonat a Lelki Mannából. (96 oldal.)</i>	Ára	« —.24
— <i>Szent Énekfűzér, a kath. egyh. Énektárból kivonva és néhány latin énekkel megtoldva</i>		« —.40
<i>Officium Divinum. Kalauz a keresztény kath. magán- és nyilvános isteniszolgálatra. II. átdolgozott kiadás. (4 képpel.)</i>	Ára füzve 4 kor. Egész angolvászonkötés 6 kor. Egész bőrkötés vörösmetszéssel 7 kor. Ugyanaz aranymetszéssel 8 kor. Chagrinkötés aranymetszéssel 10 kor. Igen finom borjubőrkötés	« 12.—
<i>Officium Hebdomadae Sanctae. Nagyheti szertartások. (Egy képpel.)</i>	Füzve 2 kor 40 fill. Egész angolvászonkötés 3 kor. 20 fill. Egész bőrkötés vörösmetszéssel 4 kor. 40 fill. Ugyanaz aranymetszéssel 5 kor. 20 fill. Chagrinkötés aranymetszéssel 7 korona. Igen finom borjubőrkötésben	« 8.—
<i>Papencordt G. Gonzagai szt. Alajos az ifjuság védőszentje élete, követése, a hat vasárnapi ájtatosság és imádságok</i>	kötve	« —.C0

U

175927

175927